

МЕТАФОРА ТА МЕТОНІМІЯ ЯК ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПРЕСІ

І.О. Голуб (Харків)

Стаття присвячена вивченню таких стилістичних засобів, як метафора та метонімія, у якості індикаторів стратегії дискримінації у німецькомовному публіцистичному дискурсі на матеріалі сучасної преси. Дається визначення та огляд теорій метафори, розглядаються типи метафоричних та метонімічних номінацій. На прикладі аналізу дискримінаційних висловлень з урахуванням контексту виділяються найчастотніші моделі таких номінацій.

Ключові слова: метафора, метонімія, дискримінація, індикатор.

И.А. Голуб. Метафора и метонимия как индикаторы стратегии дискриминации в немецкоязычном публицистическом дискурсе. Статья посвящена изучению таких стилистических средств как метафора и метонимия в качестве индикаторов стратегии дискриминации в немецкоязычном публицистическом дискурсе на материале современной прессы. Дается определение и обзор теорий метафоры, рассматриваются типы метафорических и метонимических номинаций. На примере анализа дискриминационных высказываний с учетом контекста выделяются наиболее частые модели таких номинаций.

Ключевые слова: метафора, метонимия, дискриминация, индикатор.

I. Golub. Metaphor and metonymy as markers of the discrimination strategy in German publicistic discourse. The article studies such stylistic means as metaphor and metonymy as markers of the discrimination strategy in German publicistic discourse on the material of the modern press. Some definitions and an overview of theories of metaphor are given, the types of metaphorical metonymy and nominations are considered. On example of an analysis of discriminatory utterances in context the most common models of such nominations are highlighted.

Key words: metaphor, metonymy, discrimination, marker.

Поширення певних упереджень щодо іноземців у німецькомовній лінгвокультурній спільноті зумовлює звернення лінгвістів до дослідження мовних аспектів дискримінації та расизму. Встановлено, що у зв'язку з особливостями менталітету німців та інших представників німецькомовної спільноти вираження негативного ставлення до іноземців навряд чи може відбуватися відкрито [25]. Аналіз німецькомовної преси свідчить, що стратегії дискримінації часто підпорядковане застосування образних мовних засобів, вагому частку яких складають метафора та метонімія. Попри те, що вони викликають жвавий інтерес лінгвістів вже на протязі багатьох десятиліть, що зумовлено значним підвищенням уваги до проблем функціонування мови через призму людських стосунків, застосування метафори та метонімії як засобу вираження стратегії дискримінації, а також їх функціонування у різних різновидах дискурсу упередження все ще залишається поза увагою лінгвістів. Все це обумовлює актуальність нашого дослідження, виконаного у руслі прагмалінгвістики.

Об'єктом дослідження є висловлення з метафорою та метонімією, які аналізуються на предмет їх здатності виступати індикаторами стратегії дискримінації у німецькомовному публіцистичному дискурсі за допомогою методів інтерпретаційного, контекстуального, когнітивно-семантичного та інтенційного аналізу. Матеріалом дослідження є тексти політичної та суспільно-економічної тематики, надруковані у сучасній німецькомовній пресі за останні два роки.

Мета дослідження полягає у встановленні особливостей метафоричних та метонімічних номінацій під час реалізації стратегії дискримінації у німецькомовному публіцистичному дискурсі.

Як відомо, стилістичні засоби поділяються на образні та виразні [3]. Хоча це розділення є скоріше умовним, але деякі відмінності між ними є. Так, образними засобами мови називають усі різновиди образного вживання слів, словосполучень та фонем та об'єднують усі типи переносних найменувань загальним терміном „тропи”: метафора, метонімія, іронія, гіпербола, літота та ін. Вони слугують опису та є переважно лексичними. Виразні засоби мови слугують підвищенню експресивності, виразності мови, це, як правило, синтаксичні засоби, такі як порядок слів, риторичні запитання та ін. Проте, ці якості можуть бути взаємозамінними.

Застосування стилістичних засобів в пресі є дуже розповсюдженим, адже «будь-яка переконливо-організуюча масова інформація мусить бути емоційно-образною, а не тільки змістовно-раціональною» [10, с. 212]. Наш корпус свідчить, що стратегії дискримінації іноземців в пресі можуть слугувати такі засоби, як метафора, метонімія, іронія, гіпербола, літота, риторичні запитання, оклики, натяки тощо. Для позначення мовних засобів, що вказують на наявність стратегії дискримінації у німецькомовному дискурсі, ми користуємося терміном ‘індикатор’, який був уведений у прагмалінгвістику Дж. Л. Остіном (*indicating device*) [19, с. 74]. Важливо підкреслити, що індикатор не повинен встановлювати однозначне або навіть оборотне однозначне відношення між виразом і змістом. Термін «індикатор» розуміється як «вказівка», а не як «однозначна ознака», тобто зв'язок між індикатором і феноменом не є ні однозначним, ні зворотно однозначним [25, с. 100].

Одним з найпопулярніших образних засобів у публіцистичному дискурсі є метафора. За останні десятиліття значно виріс інтерес до цього явища, яке існує вже більш, ніж дві тисячі років, що зумовлено зсувом лінгвістичних пріоритетів на когнітивно-діяльнісні аспекти мови. Ще Аристотелем було відзначено уміння складати метафори як особливий поетичний дар. Метафора розглядалась і розглядається у психології, філософії, риторичній, поезії, літературознавстві, а також у лінгвістичних дисциплінах, перш за все, стилістиці, семіотиці, когнітивістиці, психолінгвістиці, соціолінгвістиці. Існує багато визначень цього поняття, наприклад:

- Метафора – це перенесення поетичного імені або з роду на вид, або з вида на рід, або з вида на вид, або за аналогією" [2, с. 669].

- "Я вважаю, що завжди, коли атрибуція непрямим чином суперечлива і визначальний суб'єкт має конотації, які можуть бути приписані головному членові, така атрибуція є метафорична атрибуція, або метафора" [20, с. 141].

- Метафора становить взаємодію двох концептуальних систем з метою застосування до основного суб'єкту якостей і асоціативних імплікацій її допоміжного суб'єкту. Тоді основний суб'єкт начебто розглядається через «фільтр» якостей допоміжної системи у такий спосіб, що допоміжний суб'єкт «відбирає, виділяє, приховує та організує» характерні риси основного суб'єкта» [22, с. 29].

Лінгвістичні словники дають такі визначення поняття метафори:

- “різновид тропа, який являє собою приховане уподібнення, образне зближення слів на основі їх переносного значення [18, с. 306].

- “від грецького *metaphor* – перенесення, вживання слова або виразу в переносному значенні, тобто перенесення на предмет або явище назви іншого предмета, який має характерні ознаки, що властиві й позначуваному предмету [16, с. 176].

Інакше кажучи, метафора – це вживання слова в переносному значенні; словосполучення, яке характеризує певне явище шляхом перенесення на нього ознак, які властиві іншому явищу, яке у такий спосіб замінює його.

Проте, навіть з огляду на доволі близькі визначення, серед дослідників немає остаточної єдності щодо природи метафори, механізму порівняння двох суб’єктів. Цей факт підтверджує наявність різноманітних теорій метафори: емотивної, пропозиційної [24], інтеракціоністської [22], теорії конфлікту та пов’язаної з нею теорії аномалії [20], теорії заміщення [21]. Серед вчених немає також єдності щодо семантичної природи метафори. Так, Д. Девідсон стверджує, що метафори позначають тільки те й не більше того, що позначають слова, які входять до їх складу, у своєму буквальному значенні [9], в той час як інші вчені – філософи, психологи, лінгвісти – наголошують на існуванні й іншого смислу значення [2; 15; 22; 23 тощо]. Проте, не дивлячись на такі розбіжності, визнається, що метафоричне повідомлення незвичайне і його смисл приховано глибше або завуальовано [9].

Розмежовуються три базових підходи до природи метафори:

- Метафора як засіб існування значення слова [7; 17];
- Метафора як явище синтаксичної семантики [4; 15; 22];
- Метафора як засіб існування передачі смислу в комунікативному акті [9; 24].

Третій підхід вважаємо релевантним для нашого дослідження, оскільки він дає можливість аналізу особливостей метафоричного функціонування висловлень у різних функціональних стилях мови. Представники цього напряму підкреслюють, що метафора належить не до рівня мовної техніки, а до рівня мислення й діяльності. Людський досвід виступає основою для творення метафоричних концептів [23]. Те, що “позначає” метафора, залежить також від додаткових чинників: наміру мовця, тону голосу, словесного оточення тощо [21, с. 157].

Представники когнітивного напряму сучасної лінгвістики розуміють метафори не лише як лінгвістичний, а і як ментальний факт, що концептуалізує нашу картину світу [4, с. 14].

В теорії заміщення використовуються терміни «джерело» та «ціль», а перенесення значення відбувається на основі спільної ознаки. М. Блек поділяє метафору на дві частини: буквальный основний суб’єкт (те, що А. Ричардс назвав терміном *tenor*) та метафоричний допоміжний суб’єкт (*vehicle*). Основний та допоміжний суб’єкти мають свої концептуальні системи (у Блека "system of commonplaces"), які являють собою набір якостей та асоціативних імплікацій. Проте, "метафоричне твердження – не замісник для формального порівняння або якого-небудь іншого різновиду буквального висловлення; воно має свої власні можливості і

результати" [22, с. 37]. Метафоричне переосмислення відбувається на базі конотативних ознак суб'єкту [20, с. 106; 12, с. 94; 1].

Дослідження дискримінаційних висловлень дозволило виявити здібність метафори до реалізації стратегії дискримінації у німецькомовній пресі. Так, наприклад, у висловленні «*Die Ausländer überfluten unser Land. Das Boot ist voll*» джерелом (vehicle) є «човен», (*Das Boot*), який має певні розміри та не є «гумовим». Ці ознаки (system of commonplaces) переносяться на ціль (tenor) – «наша країна» (*Unser Land*). Експресивності цьому висловленню додає також вживання метафоричного дієслова *überfluten*. Таким чином, реципієнт, що володіє елементарними фоновими знаннями, робить висновок, що автор висловлення не бажає і не вважає за можливе подальше перебування іноземців до його рідної країни.

В іншому дискурсивному фрагменті, у якому на «ціль» проєктуються якості «джерела», іноземці порівнюються з водою, сила якої є нестримною та вбивчою: „*Bisher die von der Politik zu wenig beachtete Probleme – wie die gestiegene Kriminalität durch Grenzöffnung und die Ausländerschwemmen in einigen Landesteilen durch großzügige Zuwanderung – , verlangen dringend geeignete Maßnahmen*“ (*Kronenzeitung* S. 48, 13.12.09.) Треба зазначити, що в публіцистичному та політичному дискурсі використання метафор «човен», «вода» на позначення іноземців або ситуацій, пов'язаних з ними, було доволі частотним ще на початку 90-х років минулого століття [8].

Задля визначення когнітивно-семантичних різновидів метафоричних висловлень, які виступають індикаторами стратегії дискримінації, ми спираємося на класифікацію Л.Р. Безуглої, яка побудована за критерієм експліцитності вираження трьох складових метафори – концепта-цілі, концепта-джерела і ознаки (або конектора):

- усі три складові виражено експліцитно;
- концепт-ціль виражено імпліцитно, а концепт-джерело й ознаку – експліцитно;
- ознаку виражено імпліцитно, а концепт-ціль і концепт-джерело – експліцитно;
- концепт-джерело виражено імпліцитно, а концепт-ціль і ознаку – експліцитно [5, с. 259].

У нашому корпусі зустрічаються всі метафоричні моделі, втім дослідження дозволяє зробити висновок, що найчастотнішою моделлю є третя модель:

Und die EU hat nicht wirklich wirksame Waffen in der Hand, um unsolidarische Mitglieder zu disziplinieren. Für diese ist der Euro ein bequemes Bett. Kronenzeitung 5.02.10, S.4. У цьому висловленні за допомогою метафори «зручне ліжко» (концепт-джерело) натякується на легковажність південних країн європейської спільноти, їх населення та уряду, яка привела до кризи валюти євро, яка є концептом-ціллю. В іншому висловленні така ж сама суть, але думку виражено інакше: «*Die Eurostaaten, der IWF und die EZB mussten Unmengen an Geld pumpen, um Griechenland und den Euro zu retten*» (*Die Presse*, 28.07.10, S. 16). Тож, «європейські держави» – це концепт-ціль, а «насос» - концепт-джерело.

Про те, що фінансова нестабільність у південних країнах ЄС знайшла широке відображення у пресі, свідчить і таке висловлення, у якому ті ж самі країни зображуються «матадором в позиції вичікування» та «проблемною дитиною»: „Matador in Abwehrhaltung. Spanien, Griechenland und Portugal sind die Sorgekinder der Eurozone. Die Länder könnten zu einer Gefahr für die Gemeinschaftswährung werden“ (Welt am Sonntag, 7.01.10, S. 23). В іншому висловленні-заголовку Іспанію порівнюють з підіривним снарядом, завдяки чому досягається образ небезпечної країни: „Noch ein Sprengsatz für den Euro: Spanien!“ (Kronen, 5.02.10, S. 4).

У наступному висловленні двом метафоричним номінаціям підлягає Північна Корея, яку називають то злим хлопчиком, то темною стороною Місяця (концепт-джерело): „Das kommunistische Korea ist der böse Bube der Weltpolitik und das befremdlichste, unfassbarste Land der Erde. Mann muss es gesehen haben. Willkommen auf der dunklen Seite des Mondes!“ (Kurier, 15.08.09, S. 6).

На недорозвиненість Румунії (концепт-ціль) та її недбале та негуманне ставлення до дітей в інтерв'ю з керівником центру допомоги дітям з інших країн, яких зазвичай відправляють назад, вказується за допомогою метафори «нірвана» (концепт-джерело): Letzte Woche habe ich bekannt gegeben, dass ich kein Kind mehr nach Rumänien schicke. Derzeit ist es gestoppt, weil ich den guten Ruf der „Drehscheibe“ nicht gefährden möchte. Und ich schicke kein Kind ins Nirwana (Die Presse, 28.07.10, S 11).

Перша метафорична модель у нашому корпусі виявилась найменш чисельною: „Weitere Bluteigel, die am Euro saugen, sind Portugal und Italien“ (Kronen, 5.02.10, S. 17). У цьому висловленні концептом-ціллю знов стать країні на півдні ЄС, а джерелом – «п'явки», які «п'ють» соки (ознака) із загальноєвропейської валюти.

У наступному висловленні Австрія (концепт-ціль) постає раєм для злочинців (концепт-джерело) та наводяться спільні для обох концептів ознаки: „Damit wird Österreich zu einem Verbrecherparadies: Diebe, Räuber, Einbrecher, Kinderschänder, Mörder – kommt in unser Land, begeht eure Straftaten, und wenn ihr erwischt werdet, lauft einfach davon. Es kann euch nichts passieren, denn widersetzt ihr euch der Festnahme, der Fluch, geschieht euch nichts, denn die Polizei darf ihre Waffen nur zur Abschreckung tragen, sie aber nicht gebrauchen“ (Kronen, 20.03.10, S. 28).

Другу модель, в якій концепт-ціль виражено імпліцитно, ілюструють такі висловлення: Das Theater um die kosovarische Familie Zogaj geht in die nächste Runde. Nachdem ihnen schon in erster Instanz verwehrt wurde, ging ihr renommierter Flüchtlingshelferanwalt in Berufung (Kronen, 20.03.10, S. 35). Метафора Theater ілюструє негативне ставлення австрійців до родини біженців з Косово, яка всупереч рішенню суду про депортацію не хоче залишати країну та звернулася до адвоката. Метафора також може вказувати на нещирість представників родини.

У наступному висловленні гаманці австрійців (або ж державні кошти) (імпліцитно виражений концепт-ціль) передаються метафорою «каструля» (концепт-джерело), яка робить «ситим»: „Es ist schon ein Skandal, dass Auslands-EU-Bürger, in erster Linie Rumänen und Bulgaren, die nicht viel mehr als 100 Euro als Pension ihres Staates erhalten, sich nur anzumelden

brauchen und ihre Pension aus unserem Topf auf satte 733 Euro aufgefettet bekommen“ (Kronen, 9.02.10, S. 22).

До четвертої моделі з імпліцитно вираженим концептом-джерелом належать такі висловлення: „*Wenn es ihrem ohnehin schon etwas löchrig gewordenen Bankgeheimnis an den Kragen gehen soll, sehen die Schweizer bekanntlich rot“ (Kronen, 3.02.10, S. 4). У цьому висловленні містяться дві метафори четвертої моделі. У першій частині речення «банківська таємниця» представляється «дірчастою», концептом-джерелом тут може бути «кишеня», або, наприклад, через дірку у якій вивалюються речі, та яку, напевне, пора лагодити. В другій частині концептом-ціллю є самі швейцарці, яким за допомогою прагматичного конектора «впадати в лють» (буквально – «дивитися червоними очима») приписуються ознаки бика або іншої розгніваної тварини.*

В наступному фрагменті криміногенна ситуація, яка виникає через іноземців, зображується як ріка, що виходить з берегів і додає багато клопоту місцевому населенню: „*Die derzeit Regierenden wollen nicht hören, wo die Bürger „der Schuh drückt“ es kommen bald Wahlen, bei denen jene Bürger sich für so manches „bedanken“, wie offene Grenzen, ausufernde Import-Kriminalität, zu wenig Polizei usw.“ (Kronenzeitung S. 25, 3.12.10).*

Друга та четверта модель у нашому корпусі представлені майже однаково та не є чисельними.

На відміну від метафори, метонімія не заміщує одне поняття іншим, а виділяє таку ознаку в уже існуючому понятті, яка є основою для певної ситуації. Ю.М. Лотман визначає акт метонімії як виділення суттєво-специфічного та елімінування несуттєвого [11, с. 36].

Таким чином, метафора – це усвідомлення нової властивості, яку одержано в результаті аналогії, і вибір імені за аналогією, а метонімія – це вилучення будь-якої властивості з уже відображеної у мові дійсності на підставі її суміжності з властивістю нового позначуваного та вибір йому імені, що відображає у своїй семантиці цю суміжність [13, с. 190].

За типом асоціацій виділяється чотири основні типи метонімічного перенесення: локальний, каузальний, темпоральний і атрибутивний [14; 6]. Дослідження дискримінаційних висловлень дозволило зробити висновок, що абсолютну більшість у таких висловленнях складають локальні метонімічні перенесення на зразок «люди → країна, яку вони представляють»: „*Am Beispiel des EU-Staates Griechenland, der seit Jahren hoch verschuldet ist und der Europäischen Union in den letzten Jahren immer geschönte Budgetzahlungen lieferte, ist zu erkennen, dass die EU nicht in der Lage ist, wirksame Kontrollen durchzuführen und danach zu handeln.“ (Kronenzeitung 7.02.10); *Alle Euroländer sind dafür, dass Griechenland seine Schuldenprobleme selbst lösen muss und die Finanzhilfe möglichst nicht zum Einsatz kommen soll. Wenn Griechenland die Reißlinie ziehen muss, würde Deutschland als größtes Euro-Land am stärksten zur Kasse gebeten (Die Welt, 20.03.10, S.11).* Такий тип замін є типовим для публіцистичного дискурсу й трапляється не тільки в дискримінуючи висловленнях, оскільки реалізує характерну для цього типу дискурсу тенденцію до генералізацій, уникнення назв конкретних політичних сил, тобто служить для надання явищу більш узагальненої, експресивної номінації.*

До локального типу можемо віднести і наступне метонімічне перейменування на зразок «Людина → частина тіла»: *Da kann man seine Ohren noch so spritzen, ein deutsches Wort hört man in den heimischen Skigebieten derzeit nicht. Auch kaum ein englisches oder italienisches. Gastein, Sölden und Co. sind fest in russischer Hand.* У цьому висловленні вживання метонімії підкреслює негативне ставлення автора до пропозиції, що підтверджується й посилюється також у наступному абзаці тієї ж статті за допомогою метафори «атака, напад»: *Und auch die Skischulen haben sich auf den Ansturm aus dem Osten vorbereitet.* Тож, створюється образ російськомовних туристів як чисельного, навіть небезпечного натовпу, який бере штурмом австрійські гірськолижні спуски та «відтісняє» місцевих мешканців. Крім того, у статті вказується на схильність до «марнотратства», також за допомогою метонімії атрибутивного типу: *„Doch nicht alle sind darüber erfreut, dass der Rubel so rollt. Denn oft lässt das Benehmen der betuchten russischen Gäste zu wünschen übrig“ (Kronen, 4.01.11)*

Також зустрічаються інші моделі атрибутивного типу: «Людина → характерна риса людини» (*Kriminelle, Illegale*) або «Країна → характерна риса країни»: *Auch die kürzliche Freilassung zweier US-Journalisten ändert daran nichts: Nordkorea ist das befremdlichste, unfassbarste, skurillste Land der Welt. Man muss es gesehen haben. Meine Reise durch die Unfassbarkeit (Kurier, 15.08.09, S.6).*

Рідше трапляються метонімії каузального типу, що охоплює чотири основні групи метонімічного перенесення, зумовлених асоціаціями між поняттями дії й суб'єкта дії, дії та її об'єкта, дії й результату дії, суб'єкта дії та його результату: *Auch viele "Krone"-Leser kritisieren die offenen Grenzen. Ist das Ihre Antwort auf das sinkende Sicherheitsgefühl? (Kronenzeitung, 20.03.10, S.14).*

Таким чином, можна констатувати високий потенціал метафори і метонімії як засобів реалізації стратегії дискримінації. У німецькомовному публіцистичному дискурсі метафора у зазначеній функції реалізується за чотирма когнітивно-семантичними моделями, метонімія – за трьома. Широке використання метафори та метонімії підтверджує ту функцію публіцистичного дискурсу, яка за умов сьогодення набуває, мабуть, не менш важливого значення, ніж власне передача інформації – функцію маніпулювання людською свідомістю.

До перспектив дослідження відносимо встановлення особливостей інших типів пропозиційного переосмислення в німецькомовних дискримінаційних висловленнях публіцистичного дискурсу, а також зв'язок їх з іллокутивними характеристиками висловлень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Коннотации как часть прагматики слова (лексикографический аспект) / Ю.Д. Апресян // Русский язык. Проблема грамматической семантики и оценочные факторы в языке. – М. : Наука, 1992. – С. 45-64.
2. Аристотель. Поэтика / Пер. М. Л. Гаспарова // Аристотель. Сочинения: В 4-х т. Т. 4. М. : Мысль. – 1984. – 830 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. // Иностр. Языки. – 3-е изд. – М. : Просвещение, 1990. – 301 с.
4. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс / Арутюнова Н. Д. // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 5-33.
5. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія / Л.Р. Безугла. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
6. Бондаренко М.В. Типы метонимического переноса и проблемы их системного описания (на материале англ. языка). Автореф. дисс...канд. филол. наук : 10.02.04 / М. В. Бондаренко. – ЛГУ. – Л. : [б. и.], 1980. – 16 с.
7. Вовк В.Я. Языковая метафора в художественной речи / В.Я. Вовк // Природа вторичности номинации. – К : Наукова думка, 1986. – С.141 – 154.
8. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика / Рут Водак ; пер. с англ. и нем. – Волгоград : Перемена, 1997. – 144 с.
9. Дэвидсон Д. Что означают метафоры / Д. Дэвидсон; пер. М.А. Дмитриевской // Теория метафоры. М. : Прогресс, 1990. – С. 172-193.
10. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе / В.Г. Костомаров. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1971. – 267с.
11. Лотман Ю.М. Лекции по структуральной поэтике / Ю.М. Лотман // Ю.М. Лотман и тартуско-московская семиотическая школа / сост.

А.Д. Кошелев. – М. : Гнозис, 1994. – 560 с. 12. Никитин М.В. О семантике метафоры / Никитин М.В. // Вопросы языкознания. –1979. – № 1. – С. 91–102. 13. Раевская О.В. О некоторых типах дискурсивной метонимии / О.В. Раевская // Известия Академии наук. Серия литературы и языка, № 58, № 2. – М, 1999. – С.3-12. 14. Реформатский А.А. Введение в языковедение/ Под ред. В.А. Виноградова / А.А. Реформатский. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 536 с. 15. Ричардс А. Философия риторики / А. Ричардс // Теория метафоры. Пер. Р.И. Розиной М. : Прогресс, 1990. – С. 44—67. 16. Розенталь Д.С., Теленкова М.А. Словарь лингвистических терминов / Д.С. Розенталь, М.А. Теленкова. – М. : Просв., 1976. – 514 с. 17. Складневская Г.Н. Метафора в системе языка / Г.Н. Складневская. – СПб. : Наука, 1993. – 152 с. 18. Словарь иностранных слов. –13 –е изд, стереотип. – М. : Рус.яз., 1986. – 608 с. 19. Austin J.L. How to do things with words / J.L. Austin. – Cambridge/Mass. : Harvard Univ. Press, 1962. – 166 p. 20. Beardsley M. The metaphorical twist / M. Beardsley // Philosophy and phenomenological research. – London : [International Phenomenological Society](#), 1962, №22. – P. 293-307. 21. Black M. Metaphor / M. Black // Теория метафоры. Пер. М.А. Дмитриевской. – М. : Прогресс, 1990. – С. 153-172. 22. Black M. More about metaphor / M. Black // Metaphor and thought. – Cambridge etc. Cambridge Univ. Press., 1993. – P. 19-41. 23. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago- London : The University of Chicago Press, 1980. – 242 p. 24. Searle J. Metaphor / J. Searle //Metaphor & thought. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – p. 83-111. 25. Wagner F. Implizite sprachliche Diskriminierung als Sprechakt. Lexikalische Indikatoren impliziter Diskriminierung in Medientexten / F. Wagner. – Tübingen : Narr, 2001. – 180 S.